

Fordringsrätt 1

Föreläsning 26 oktober 2023

Torbjörn Ingvarsson
professor i civilrätt

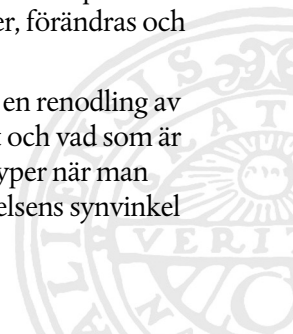

1

Fordringsrätten och obligationsrätten

- Fordringsrätten är en del av obligationsrätten
- Obligationsrätten handlar om förpliktelsers innehåll, hur de uppkommer, förändras och upphör
- Fordringsrätten bygger på en renodling av själva fordringsförhållandet och vad som är gemensamt för flera avtalstyper när man betraktar avtalet ur förpliktelsens synvinkel

2

UPPSALA
UNIVERSITET

Föreläsningens uppläggning

- fordringars uppkomst
- skuldebrevsrätt
- anvisningar
- girobetalningar
- kontokort
- misstagsbetalningar
- obehörig vinst

3

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppkomstsätt och förpliktelsens innehåll

B

fordran

↓

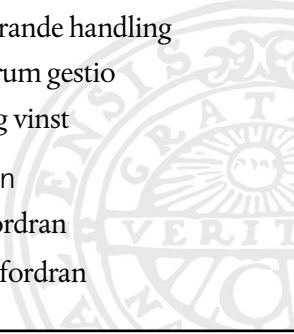
G

Uppkomstsätt

- avtal
- skadegörande handling
- negotiorum gestio
- obehörig vinst

Prestation

- naturafordran
- penningfordran

4

Skuldebrevsrätt

Lag (1936:81) om skuldebrev

1 kapitlet allmänna bestämmelser

2 kapitlet löpande skuldebrev

3 kapitlet enkla skuldebrev

4 kapitlet särskilda bestämmelser
angående vissa enkla skuldebrev

5

Löpande och enkla skuldebrev

- Börja alltid med att klassificera skuldebrevet
- Håll dig kvar i rätt kapitel och blanda inte regler från 2 kapitlet och 3 kapitlet
- Reglerna i 1 kapitlet gäller alla former av skuldebrev och kan till stor del användas analogiskt för fordringar som inte grundas på skuldebrev (*enkla fordringar*)

6

Löpande skuldebrev

- 11 § Skbrl »till innehavaren«
→ löpande skuldebrev
- 11 § Skbrl »viss man eller order«, vilket betyder
»Jag förbinder mig att till Anna Szlezák eller
order betala 10 000 kronor«
→ löpande skuldebrev
- 1 § skulderkännande genom undertecknande

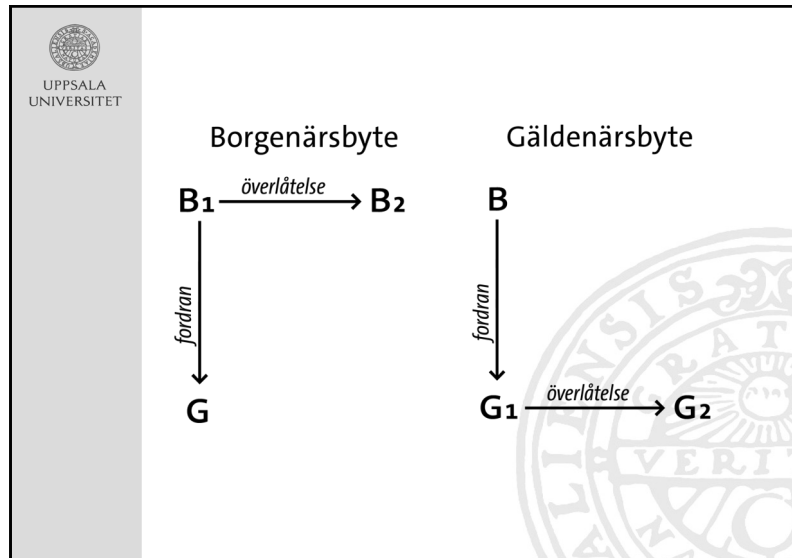
7

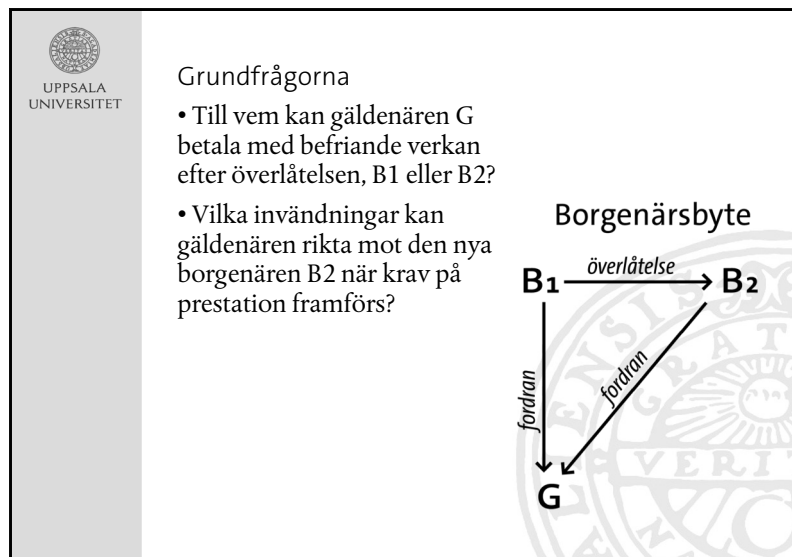
Enkla skuldebrev

- 26 § Skbrl »till viss man«, det vill säga »Jag
förbinder mig att till Anna Szlezák betala 10 000
kronor«
→ enkelt skuldebrev
- 1 § skulderkännande genom undertecknande

8

9

10

Legitimationsfrågor

- Med *aktiv legitimation* menas att borgenären har sådan bevisning om sin rätt att kräva fullgörelse, att en domstol skulle bifalla borgenärens talan
- När gäldenären presterar till en borgenär som har *passiv legitimation*, innebär det en befriande fullgörelse för gäldenären

11

Legitimationsregler och materiall rätt

- Det finns situationer då den som är legitimerad att kräva betalning eller ta emot betalning inte är materiellt berättigad, exempelvis om det löpande skuldebrevet stulits
- Innehavaren av löpande skuldebrev anses enligt 13 § SkbrL vara rätt borgenär
- Gäldenären kan enligt 19 § SkbrL betala med befriande verkan till innehavaren av löpande skuldebrev om gäldenären är i god tro

12

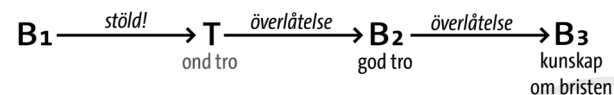
Bevis om betalning på löpande skuldebrev

- Vid slutbetalning har gäldenären enligt 21 § SkbrL rätt att få tillbaka skuldebrevet
- Gäldenären har rätt att kräva kvitto
- Delbetalas skulden, skall notering på det löpande skuldebrevet göras, jfr 15 § 3 st. SkbrL »som ej lätteligen kunnat avlägsnas«
- Borgenären har inte skyldighet att göra särskild anteckning om betalning som sker i enlighet med plan som anges i skuldebrevet, jfr 16 § SkbrL

13

Förvärv av löpande skuldebrev i god tro

Enligt 14 § SkbrL kan den som förvärvar ett skuldebrev från en person som inte har rätt att disponera över det, men som för förvärvaren framstår som berättigad, ändå anses vara rätt borgenär.

15 § 1 st. SkbrL »Har någon, efter överlåtelse, i god tro kommit i besittning av löpande skuldebrev ... «

15 § 2 st. SkbrL »Ej må nye borgenären anses hava varit i god tro, där han kände omständighet varå invändningen grundas, eller hade skäl原因 till misstanke därom.«

14

17 § SkbrL – bestående invändningar

- Förfalskning
- Utfärdats av någon som saknade behörighet att företräda gäldenären
- Råntvång 28 § AvtL
- Psykisk störning enligt 1924 års lag
- Underårighet eller förvaltare utsedd enligt FB
- Ytterligare grunder utanför bestämmelsen, såsom spelskulder och osedliga avtal

15

Skenrättshandlingar 34 § AvtL

Har skuldebrev, kontrakt eller annan skriftlig handling upprättats för skens skull, må utan hinder därav fordran eller rättighet, som den enligt handlingens innehåll berättigade på grund av densamma överlåtits åt annan, göras gällande av förvärvaren, såframt denne var i god tro vid sitt förvärv.

16

Överlåtelse av enkla skuldebrev

- Enkla skuldebrev är *inte* bärare av rätt
- Ny förvärvare får enligt 27 § Skbrl inte bättre rätt än ursprunglig innehavare hade jfr löpande skuldebrev, där ny innehavare kan ha bättre rätt än överlåtaren hade
- Samma invändningar som kunde riktas mot ursprungliga innehavaren kan riktas mot senare förvärvare

17

Förvärvare får som huvudregel inte bättre rätt

Principen i 27 § SkbrL, att ny förvärvare inte får bättre rätt än ursprunglig innehavare, är *en allmän princip* som finns på många områden

Principen bygger alltså *inte* på en analogi från skuldebrevslagen, utan skuldebrevslagens regel är ett *uttryck för en regel som skulle ha gällt ändå*

18

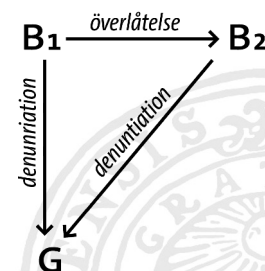
Analogier från skuldebrevslagen

- Denuntiationsmekanismen som kommer till uttryck i 29 och 31 §§ SkbrL tillämpas analogt på en rad områden, bland annat vid pantsättning av bostadsrätter och fordringar
- Regeln i 5 § om förfallotid är analogiskt tillämplig på många andra typer av fordringar
- Regeln i 2 § 1 st. SkbrL om solidariskt ansvar tillämpas analogt i många andra sammanhang, och har också motsvarighet i annan lagstiftning, exempelvis i 6 kap. 4 § SkadestL

19

Denuntiation

- Denuntiationen kan ske från antingen överlåtare eller förvärvare, se 31 § SkbrL
- Denuntiationen försätter gäldenären i ond tro om vem som har rätt till betalningen, se 29 § SkbrL
- Denuntiation är bara *ett* sätt att försätta gäldenären i ond tro om vem som är rätt betalningsmottagare

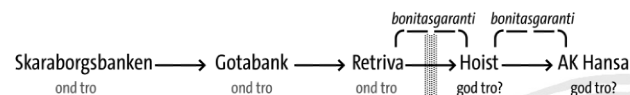
20

Samspelet mellan SkbrL och KkrL

- 28 § KkrL förutsätter att konsumenten kan rikta samma invändningar mot ny innehavare av fordringen som mot ursprunglig innehavare
- 29 § KkrL ger köparen rätt att rikta samma invändningar som kan riktas mot säljaren, observera definitionen av kreditköp i KkrL
- 30 § KkrL förbjuder användningen av löpande skuldebrev

21

NJA 2010 s. 467 (*den överlåtna fordringsstocken*)

- Frågan i målet är vilka krav man kan ställa på god tro om att det som står på skuldebrevet speglar den verkliga skulden vid överlåtelse av löpande skuldebrev i den finansiella sektorn
- Vad utgör i detta fall god tro enligt 15 § SkbrL?

22

Elektroniska skuldebrev?

- Högsta domstolens dom NJA 2017 s. 769
- Utsökningsmål med den uttryckliga frågan huruvida en elektroniskt undertecknade handlingen kan utgöra ett löpande skuldebrev
- Annorlunda formulerat: Måste ett löpande skuldebrev vara i pappersform som kan visas upp, eller kan det vara i elektronisk form och vilka är i så fall förutsättningarna för att det skall erkännas som likvärdigt med ett löpande skuldebrev i pappersform?

23

Rådighet och kontroll

»En förutsättning för att ett elektroniskt skuldebrev ska tillskrivas de rättsliga egenskaper som följer med ett löpande skuldebrev i pappersform måste vara, att informationshanteringen ger en motsvarande möjlighet till rådighet och kontroll över fordringsinnehållet.«

NJA 2017 s. 769 Högsta domstolen, skälen p.10

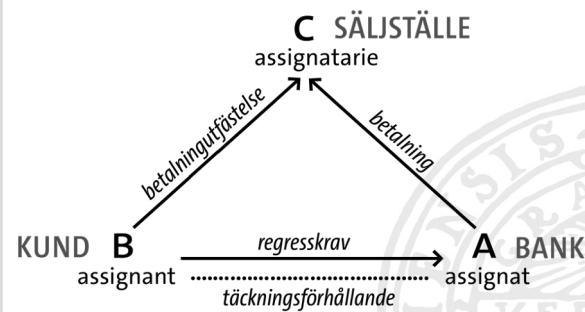
24

Elektroniska skuldebrev

- Slutresultatet är att vi i svensk rätt principiellt öppnat för elektroniska skuldebrev
- Med exempelvis blockchain-teknik kan just det som beskrivs i rättsfallet förmodligen uppnås, men de tekniska lösningarna är ännu inte helt på plats
- Skuldebrevslagen ser ut att överleva teknikskiftet, men ändringar i bland annat utsökningsbalken måste ske

25

Anvisningar

26

Girobetalning

- Banken (A), där du (B) har ett konto, får en anmaning att betala till en tredje part (C)
- Bankens skuld till dig minskar genom att pengar förs över till den du är skyldig pengar
- NJA 1988 s. 312 En betalning som skett till borgenärens postgirokonto har ansett fullgjord den dag då den bokfördes av postgirot
- Möjligt stöd för principen om när betalning skett även i lag (2010:751) om betaltjänster

27

Kort- och kontobetalning

Grundkonstruktionen bygger på anvisningsläran.

Kortutställaren (*assignaten*, A) har avtal dels med kortinnehavaren (*assignanten*, B), dels med säljstället (*assignatarien*, C)

- Notera konsumentskyddet i 5a kap 2-4 §§ lag (2010:751) om om betaltjänster
- Beloppstak för ansvaret i lagen
- Fortsatt ansvar för obehörigt nyttjande i vissa fall
- NJA 2017 s. 1105 och NJA 2022 s. 522

28

Misstagsbetalning (condictio indebiti)

- Ingen skyldighet att prestera förelåg
 - Den som betalar misstar sig, och tror att det föreligger en skyldighet att prestera
 - Den som betalat har rätt att få tillbaka pengarna, men återkrav är uteslutna om ...
 - a. Beloppet mottagits i *god tro*
 - b. Mottagaren *inrättat sig* i fortsatt god tro
 - c. Återkravet inte framställts *inom rimlig tid*
- Samtliga måste vara uppfyllda för att utesluta återkrav*

29

Misstagsbetalning för stor löneutbetalning

AD 1993 nr 170 (ytterligare omfattande praxis)

Faktorer av betydelse är om

- lönebeskedets tydlighet,
- om avlöningsförhållandena varit enkla med liten variation mellan utbetalningarna,
- eller det utbetalade beloppet inte framstått som oväntat.

En faktor är tillräcklig för att löntagaren inte fått behålla det som betalats ut för mycket

30

Misstagsbetalning allmänna principer

NJA 1970 s. 539 (potatisodlarfallet)

NJA 2001 s. 353 (Alectafallet)

- inrättanderekvisitet skapar osäkerhet

NJA 2011 s. 739 (skattekontot I)

- staten hade inte inrättat sig

NJA 2015 s. 1095 (tryckerimomsen)

- sammankoppling av obehörig vinst och misstagsbetalning

31

Obehörig vinst flera rättsregler under ett namn

NJA 1925 s. 184

Överföring av förmögenhetsvärden utan
rättsgrund

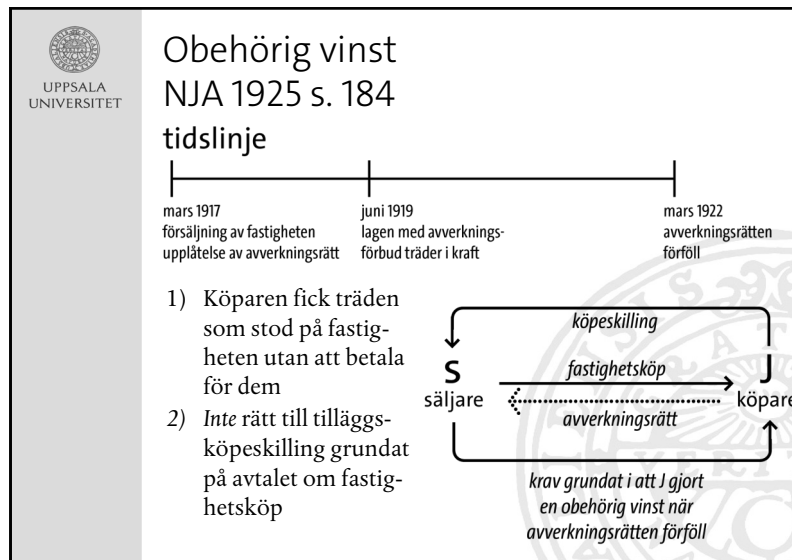
NJA 1993 s. 163 och NJA 2007 s. 519

Nyttjande av annans egendom utan stöd av
avtal

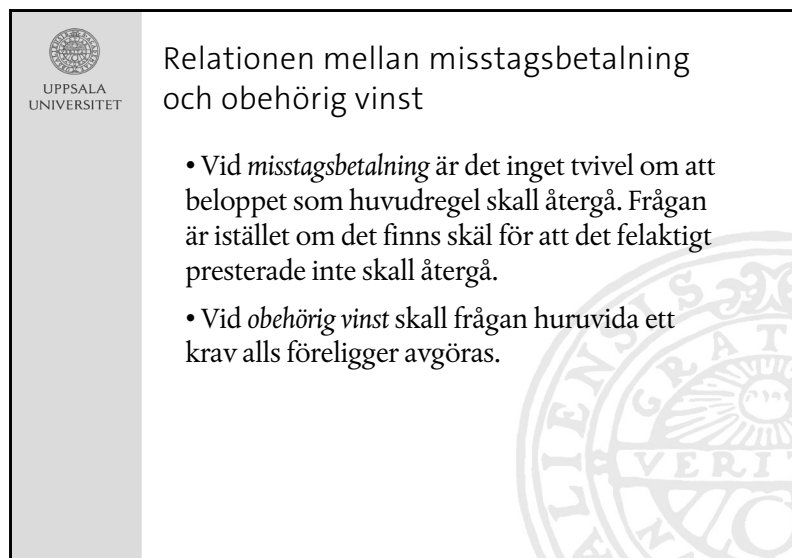
NJA 2011 s. 548

Förbättring av annans egendom

32

33

34